

PROCEDURY
udzielania i organizowania pomocy psychologiczno-pedagogicznej
w Zespole Szkół Ekonomiczno - Hotelarskich im. E. Gierczak w Kołobrzegu

Podstawy prawne:

1. *Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Tekst jednolity: Dz. U. z 2015 r. poz. 2156, z późniejszymi zmianami), zwana dalej ustawą.
Na podstawie Ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz. U. z 2017 r. poz. 59 i 949)*
2. *Rozporządzenie MEN z dnia 30 kwietnia 2015 w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. 2013 r. poz. 532).
Rozporządzenie MEN z dnia 28 sierpnia 2017 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (DZ. U. 2017 r. poz. 1643).*
3. *Rozporządzenie MEN z dnia 10 czerwca 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych (Dz. U. z 2015 r. poz. 843).
Rozporządzenie MEN z dnia 3 sierpnia 2017 r. w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych (DZ. U. z 2017r. poz. 1534)*
4. *Rozporządzenie MEN z dnia 24 lipca 2015 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym (Dz. U. z 2015 poz. 1113).
Rozporządzenie MEN z dnia 28 sierpnia 2017 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym (DZ. U. z 2017r. poz. 1652).*
5. *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 29 sierpnia 2014 r. w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji (Dz. U. z 2014 r. poz. 1170, z późniejszymi zmianami).
Rozporządzenie MEN z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji (DZ.U. z 2017r. poz. 1646)*

§ 1

1. Pomoc psychologiczno-pedagogiczna w szkole polega na rozpoznawaniu i zaspokajaniu indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych ucznia oraz rozpoznawaniu indywidualnych możliwości psychofizycznych ucznia, wynikających w szczególności:
 1. Z niepełnosprawności;
 2. Z niedostosowania społecznego;
 3. Z zagrożenia niedostosowaniem społecznym;
 4. Z zaburzeń zachowania lub emocji;
 5. Ze szczególnych uzdolnień;
 6. Ze specyficznych trudności w uczeniu się;
 7. Z deficytów kompetencji i zaburzeń sprawności językowych;
 8. Z choroby przewlekłej;
 9. Z sytuacji kryzysowych lub traumatycznych;
 10. Z niepowodzeń edukacyjnych;

11. Z zaniedbań środowiskowych związanych z sytuacją bytową ucznia i jego rodziny, sposobem spędzania czasu wolnego, kontaktami środowiskowymi;
 12. Z trudności adaptacyjnych związanych z różnicami kulturowymi lub ze zmianą środowiska edukacyjnego, edukacyjnego tym związanych z wcześniejszym kształceniem za granicą.
2. Pomoc psychologiczno-pedagogiczną organizuje dyrektor.
 3. Pedagog szkolny prowadzi rejestr opinii i orzeczeń oraz wniosków o objęcie ucznia pomocą psychologiczno-pedagogiczną.

§ 2

1. Pomocy psychologiczno-pedagogicznej udzielają nauczyciele, wychowawcy grup wychowawczych oraz specjaliści wykonujący w szkole zadania z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej (pedagog, psycholog, doradca zawodowy, rewalidator).
2. Koordynatorem pomocy psychologiczno-pedagogicznej w danym oddziale klasowym, jest wychowawca, we współpracy z pedagogiem.
3. Wychowawca klasy organizuje pomoc psychologiczno-pedagogiczną konkretnemu uczniowi, zachowując następujące procedury:
 1. Rozpoznaje potrzeby i trudności edukacyjne;
 2. Prowadzi wykaz uczniów objętych pomocą psychologiczno-pedagogiczną w swojej klasie;
 3. Kwalifikuje uczniów do objęcia pomocą psychologiczno-pedagogiczną;
 4. Konsultuje się z pedagogiem szkolnym, rozmawia z nauczycielami, przyszłymi realizatorami pomocy psychologiczno-pedagogicznej;
 5. Przygotowuje wniosek do dyrektora szkoły;
 6. Przekazuje rodzicom/pełnoletnim uczniom wydrukowane dokumenty zawierające informacje o formach i sposobach pomocy przyznanej przez dyrektora szkoły;
 7. Dokonuje oceny efektywności (ewaluacji) udzielanej pomocy psychologiczno-pedagogicznej na koniec I półrocza oraz na koniec roku szkolnego. Minimum dwa razy w roku

§ 3

1. Pomoc psychologiczno-pedagogiczna w szkole udzielana jest z inicjatywy:
 1. Ucznia;
 2. Rodziców/opiekunów prawnych uczniów;
 3. Dyrektora szkoły;
 4. Nauczyciela, wychowawcy lub specjalisty prowadzącego zajęcia z uczniami;
 5. Poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym poradni specjalistycznej, zwanych dalej poradnią;
 6. Pielęgniarki środowiskowej lub szkolnej;
 7. Pracownika socjalnego;
 8. Asystenta rodziny;
 9. Kuratora sądowego.Wnioski (wzór zawiera **załącznik nr 1**) kierowane do wychowawcy klasy, jako koordynatora pomocy psychologiczno-pedagogicznej w danym oddziale klasowym, przyjmuje wychowawca, pedagog lub sekretariat szkoły.
2. W szkole pomoc psychologiczno-pedagogiczna udzielana jest w trakcie bieżącej pracy z uczniem oraz w formie :
 1. Zajęć rozwijających uzdolnienia;
 2. Zajęć dydaktyczno-wyrównawczych;
 3. Zajęć specjalistycznych:
 - a) korekcyjno-kompensacyjnych,
 - b) logopedycznych,

- c) rozwijających kompetencje emocjonalno-społeczne
- c) innych zajęć o charakterze terapeutycznym;
4. Zajęć związanych z wyborem kierunku kształcenia i zawodu oraz planowania kształcenia i kariery zawodowej;
5. Warsztatów;
6. Porad i konsultacji.
3. W szkole prowadzone jest doradztwo zawodowe.
4. Korzystanie z pomocy psychologiczno-pedagogicznej w szkole jest dobrowolne i nieodpłatne. Rodzice mają prawo do nie wyrażenia zgody na udzielenie dziecku pomocy psychologiczno-pedagogicznej – odpowiednie oświadczenie wg wzoru jak w **załączniku nr 3** należy złożyć u wychowawcy, pedagoga lub w sekretariacie szkoły.
5. Pomoc psychologiczno-pedagogiczna jest organizowana i udzielana we współpracy z:
 1. Rodzicami uczniów;
 2. Poradnikami;
 3. Placówkami doskonalenia nauczycieli;
 4. Innymi szkołami i placówkami;
 5. Organizacjami pozarządowymi oraz innymi instytucjami działającymi na rzecz rodziny, dzieci i młodzieży.
6. Pomoc psychologiczno-pedagogiczna trwa do czasu zlikwidowania opóźnień w uzyskaniu osiągnięć edukacyjnych wynikających z podstawy programowej kształcenia ogólnego dla danego etapu edukacyjnego lub złagodzenia albo wyeliminowania zaburzeń stanowiących powód objęcia ucznia daną formą pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

§ 4

1. Szczegółowe procedury udzielania pomocy:
 1. Pomocy psychologiczno-pedagogicznej podlega uczeń, który posiada orzeczenie lub opinię poradni oraz uczeń wobec, którego stwierdzono istnienie specjalnych potrzeb edukacyjnych (trudności w uczeniu się, szczególne uzdolnienia);
 2. W przypadku stwierdzenia, że uczeń wymaga objęcia pomocą psychologiczno-pedagogiczną, nauczyciel lub wychowawca grupy niezwłocznie udzielają uczniowi tej pomocy w trakcie bieżącej pracy z uczniem i informują o tym wychowawcę;
 3. Osoby inicjujące pomoc psychologiczno-pedagogiczną informują wychowawcę o potrzebie udzielenia uczniowi pomocy w formie wniosku, o którym mowa w § 3 ust. 1 procedur;
 4. Wychowawca informuje rodziców ucznia albo pełnoletniego ucznia (dot. przypadków gdy osoby te nie były wnioskodawcami udzielenia pomocy) o potrzebie objęcia ucznia pomocą psychologiczno-pedagogiczną;
 5. Wychowawca we współpracy z pedagogiem proponuje formy pomocy, okres ich udzielania oraz wymiar godzin i składa wnioski do dyrektora szkoły (wzór zawiera **załącznik nr 2**);
 6. Formy i ostateczny wymiar godzin ustala dyrektor uwzględniając godziny, które ma do dyspozycji;
 7. Uczniowie zakwalifikowani do uczestnictwa w zajęciach z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej są zobowiązani do regularnego uczęszczania na w/w zajęcia. W przypadku trzykrotnej nieobecności ucznia na zajęciach z przyczyn od ucznia zależnych, kierowana jest informacja do rodziców oraz wychowawcy klasy o zaistniałej sytuacji i możliwości wykluczenia ucznia z zajęć. Wychowawca składa wnioski do dyrektora szkoły o wykreślenie ucznia z zajęć udzielonych w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej wraz z uzasadnieniem. W przypadku braku efektów oraz współpracy ze strony ucznia dyrektor decyduje o cofnięciu przyznanej pomocy oraz informuje pisemnie rodziców ucznia lub pełnoletniego ucznia o swojej decyzji poprzez dziennik elektroniczny;

8. Dyrektor informuje pisemnie rodziców ucznia lub pełnoletniego ucznia o ustalonych dla ucznia formach, okresie udzielania pomocy psychologiczno–pedagogicznej oraz wymiarze godzin (informacja może być przekazana także za pośrednictwem dziennika elektronicznego). Wydrukowane i podpisane zgody, o których mowa w § 3 ust. 4 przechowuje pedagog szkolny;
9. Nauczyciele opracowują programy zajęć dla ucznia lub grupy uczniów objętych ustalonymi formami w okresie udzielania pomocy psychologiczno–pedagogicznej;
2. W przypadku ucznia posiadającego orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, ustalone przez dyrektora szkoły formy, sposoby i okres udzielania pomocy psychologiczno–pedagogicznej oraz wymiar godzin, w którym poszczególne formy pomocy będą realizowane, są uwzględnione w indywidualnym programie edukacyjno–terapeutycznym (tzw. IPET wzór zawiera **załącznik nr 4**), który opracowuje zespół powołany przez dyrektora szkoły.
3. Dzienniki zajęć dydaktyczno–wyrównawczych i specjalistycznych oraz innych zajęć prowadzi się zgodnie z rozporządzeniem w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji.
4. Postępowanie w przypadku ucznia posiadającego opinię/orzeczenie poradni:
 1. Opinia (orzeczenie) powinna zostać dostarczona do sekretariatu szkoły przez rodziców/opiekuna prawnego/ucznia pełnoletniego wraz z wnioskiem, o którym mowa w § 3 ust. 1;
 2. Dokumenty zostają przekazane pedagogowi szkolnemu i wychowawcy;
 3. Informacja o posiadaniu przez ucznia opinii zostaje odnotowana w dzienniku. Objęcie ucznia pomocą psychologiczno-pedagogiczną następuje na wniosek wychowawcy przygotowany we współpracy z pedagogiem;
 4. Uczniów z opinią o dysleksji, zgodnie z zaleceniami poradni psychologiczno-pedagogicznej zobowiązuje się do pracy własnej lub udziału w zajęciach korekcyjno- kompensacyjnych, jeżeli zostaną zorganizowane.
5. Wymagania edukacyjne, o których mowa w art. 44b ust. 8 pkt 1 ustawy, dostosowuje się do indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych ucznia (szczegółowe dostosowania zawiera **załącznik nr 5**):
 1. Posiadającego orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego – na podstawie tego orzeczenia oraz ustaleń zawartych w indywidualnym programie edukacyjno-terapeutycznym;
 2. Posiadającego orzeczenie o potrzebie indywidualnego nauczania – na podstawie tego orzeczenia;
 3. Posiadającego opinię poradni, o specyficznych trudnościach w uczeniu się lub inną opinię poradni wskazującą na potrzebę takiego dostosowania – na podstawie tej opinii;
 4. Nieposiadającego orzeczenia lub opinii wymienionych w pkt 1–3, który jest objęty pomocą psychologiczno-pedagogiczną w szkole – na podstawie rozpoznania indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz indywidualnych możliwości psychofizycznych ucznia dokonanego przez nauczycieli i specjalistów, o którym mowa w przepisach wydanych na podstawie art. 22 ust. 2 pkt 11 ustawy;
 5. Posiadającego opinię lekarza o ograniczonych możliwościach wykonywania przez ucznia określonych ćwiczeń fizycznych na zajęciach wychowania fizycznego – na podstawie tej opinii.

§ 5

Pomoc psychologiczno-pedagogiczna w zakresie nieobjętym powyższymi procedurami jest udzielana i organizowana na podstawie ustawy i rozporządzeń MEN wymienionych w „Podstawach prawnych”.

„Procedury udzielania i organizowania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w Zespole Szkół Ekonomiczno - Hotelarskich im. E. Gierczak w Kołobrzegu” przyjęto Uchwałą Nr 12/17/18 Rady Pedagogicznej na posiedzeniu w dniu 31 sierpnia 2017 r.

Kołobrzeg, dnia

Wychowawca klasy

.....
(imię i nazwisko)

Na podstawie opinii/orzeczenia nr z dnia
wydanej przez

W N I O S E K
o objęcie pomocą psychologiczno-pedagogiczną:

- 1) Imię i nazwisko ucznia/uczennicy:
- 2) Klasa:
- 3) Imię i nazwisko osoby inicjującej pomoc psychologiczno-pedagogiczną:
.....
- 4) Proponowany zakres /*:
 1. Dostosowania wymagań edukacyjnych wynikających z programu nauczania do indywidualnych potrzeb psychofizycznych i edukacyjnych ucznia;
 2. Zajęć dydaktyczno-wyrównawczych
 3. Zajęć rozwijających uzdolnienia
 4. Zajęć specjalistycznych: korekcyjno-kompensacyjnych, socjoterapeutycznych, rewalidacyjnych, innych o charakterze terapeutycznym wynikających z zaleceń poradni
.....
 5. Zajęć logopedycznych;
 6. Zajęć związanych z wyborem kierunku kształcenia i zawodu oraz planowaniem kształcenia i kariery zawodowej;
 7. Warsztatów
 8. Innych - wynikających z zaleceń poradni

/* właściwe podkreślić

.....
(podpis wnioskodawcy)

Dyrektor Zespołu Ekonomiczno-Hotelarskich
im. E. Gierczak w Kołobrzegu
ul. Łopuskiego 13
78-100 Kołobrzeg

W N I O S E K W Y C H O W A W C Y
o objęciu pomocą psychologiczno-pedagogiczną

- 1) Imię i nazwisko ucznia/uczennicy:
- 2) Klasa:
- 3) Imię i nazwisko rodzica/prawnego opiekuna:
- 4) Imię i nazwisko wychowawcy:
- 5) Osoba inicjująca (wnioskująca do wychowawcy) pomoc psychologiczno-pedagogiczną / *:
 - 5) Uczeń;
 - 6) Rodzice ucznia;
 - 7) Nauczyciel:
 - 8) Poradnia psychologiczno-pedagogiczna;
 - 9) Specjalista:
 - 10) Pielęgniarka;
 - 11) Asystent rodziny/kurator sądowy/pracownik socjalny.
- 6) Proszę o objęcie ucznia pomocą psychologiczno-pedagogiczną w formie /*:
 7. Zajęć dydaktyczno-wyrównawczych:
 8. Zajęć rozwijających uzdolnienia:
 9. Zajęć specjalistycznych: korekcyjno-kompensacyjnych, socjoterapeutycznych, rewalidacyjnych, innych o charakterze terapeutycznym wynikających z zaleceń poradni psychologiczno-pedagogicznej lub specjalistów zatrudnionych w szkole;
 10. Zajęć logopedycznych;
 11. Zajęć związanych z wyborem kierunku kształcenia i zawodu oraz planowaniem kształcenia i kariery zawodowej;
 12. Warsztatów;
 13. Porad i konsultacji;
 14. Innych - wynikających z zaleceń poradni:.....

.....
.....

- 1) **Uzasadnienie wniosku** (*rozpoznanie problemu, opis sytuacji ucznia, cel pomocy, okres udzielania pomocy, wymiar godzin, kontakt z rodzicami/uczniem pełnoletnim, podjęte działania w pracy bieżącej*):

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

/ właściwe podkreślić*

.....
(*podpis wychowawcy*)

DECYZJA DYREKTORA SZKOŁY:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....
(*data i podpis Dyrektora*)

Dyrektor
Zespołu Szkół Ekonomiczno - Hotelarskich
im. E. Gierczak w Kołobrzegu
ul. Łopuskiego 13
78-100 Kołobrzeg

Oświadczenie

Oświadczam, iż **wyrażam zgodę/nie wyrażam zgody*** na objęcie mojej córki /mojego
syna*
ucznia/uczennicy klasy..... dodatkowymi zajęciami:

-
-
-
-
-
-

w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

** / - niepotrzebne skreślić*

.....
(podpis rodzica/ opiekuna prawnego)

Indywidualny Program Edukacyjno- Terapeutyczny
Zespół Szkół Ekonomiczno – Hotelarskich im. Emilii Gierczak
w Kołobrzegu

(Rozporządzenie MEN z dnia 24 lipca 2015 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym (Dz. U. z 2015 poz. 1113).

Rozporządzenie MEN z dnia 28 sierpnia 2017 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym (DZ. U. z 2017r. poz. 1652).)

Uczeń..... klasa.....

Urodzony dnia.....r. w

Zamieszkały.....

Rozpoznanie wynikające z orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego nr..... z dnia.....

Okres ważności orzeczenia.....

1. Zakres i sposób dostosowania odpowiednio programu wychowania i wymagań edukacyjnych do indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz do możliwości psychofizycznych dziecka lub ucznia w szczególności przez zastosowanie odpowiednich metod, form pracy z uczniem.
2. Zintegrowane działania nauczycieli i specjalistów, prowadzących zajęcia z dzieckiem lub uczniem ukierunkowane na poprawę funkcjonowania ucznia w tym w zależności od potrzeb na komunikowanie się ucznia z otoczeniem z użyciem wspomagających i alternatywnych metod komunikacji i wzmacnianie jego uczestnictwa w życiu szkoły. Działania o charakterze rewalidacyjnym/resocjalizacyjnym/socjoterapeutycznym.
3. Formy i okres udzielania uczniowi pomocy psychologiczno- pedagogicznej oraz wymiar godzin, w których poszczególne formy będą realizowane.
4. Działania wspierające rodziców ucznia w zależności od potrzeb, zakres współpracy z poradniami psychologiczno-pedagogicznymi, placówkami doskonalenia zawodowego, organizacjami pozarządowymi oraz innymi instytucjami działającymi na rzecz rodziny, dzieci i młodzieży.
5. Zajęcia rewalidacyjne, resocjalizacyjne i socjoterapeutyczne oraz inne zajęcia odpowiednie ze względu na indywidualne potrzeby rozwojowe i edukacyjne oraz możliwości psychofizyczne ucznia. Zajęcia z zakresu doradztwa zawodowego.
6. Zakres współpracy nauczycieli i specjalistów z rodzicami ucznia w realizacji przez inną szkołę lub ośrodek zadań wymienionych w w/w punkcie 5.

7. W przypadku uczniów niepełnosprawnych, w zależności od potrzeb rodzaj i sposób dostosowania warunków organizacji kształcenia do rodzaju niepełnosprawności w tym zakresie wykorzystywania technologii wspomagających to kształcenie.
8. W zależności od indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych ucznia wskazanych w orzeczeniu o potrzebie kształcenia specjalnego lub wynikających z wielospecjalistycznych ocen zajęcia edukacyjne, które są realizowane indywidualnie z uczniem lub w grupie liczącej do 5 uczniów.

Data opracowania IPET.....

Podpisy członków zespołu:

Koordinator (wychowawca).....

Nauczyciele:

1.	9.
2.	10.
3.	11.
4.	12.
5.	13.
6.	14.
7.	15.
8.	16.

Wyrażam zgodę a realizację Indywidualnego Programu Edukacyjno- Terapeutycznego dla mojego syna/mojej córki.....

.....
(Podpis rodzica/ prawnego opiekuna)

Wyrażam zgodę na realizację Indywidualnego Programu Edukacyjno - Terapeutycznego

.....
(Podpis i pieczęć dyrektora szkoły)

DOSTOSOWYWANIE WYMAGAŃ EDUKACYJNYCH WYNIKAJĄCYCH Z PROGRAMÓW NAUCZANIA POSZCZEGÓLNYCH PRZEDMIOTÓW DO INDYWIDUALNYCH POTRZEB PSYCHOFIZYCZNYCH I EDUKACYJNYCH UCZNI

Zdefiniowanie używanej terminologii:

ZABURZENIA ROZWOJOWE - to klasa zaburzeń, charakteryzujących się poważnym zniekształceniem funkcjonowania społecznego, poznawczego, ruchowego i językowego. Obejmuje przypadki głębszego stopnia odchyień od norm rozwojowych. Do zaburzeń rozwojowych należą: niesłyszenie, niedosłyszenie, niewidzenie, niedowidzenie, niepełnosprawność ruchowa, upośledzenie umysłowe, autyzm, niepełnosprawności sprzężone, choroby przewlekłe, zaburzenia psychiczne, niedostosowanie społeczne, zagrożenie społecznym niedostosowaniem. Uczniowie z w/w zaburzeniami wymagają stosowania specjalnej organizacji nauki - treści, metod i warunków pracy, dlatego otrzymują z poradni orzeczenia do kształcenia specjalnego. W przypadku ucznia posiadającego orzeczenie dostosowanie wymagań może nastąpić na podstawie tego orzeczenia.

ODCHYLENIA ROZWOJOWE - są to indywidualne opóźnienia rozwoju w stosunku do ustalonych norm, nie będące jednak zaburzeniami z uwagi na niewielkie nasilenie objawów, ograniczony zakres i czas trwania. Do odchyień rozwojowych należy m.in. inteligencja niższa niż przeciętna.

SPECYFICZNE TRUDNOŚCI W UCZENIU SIĘ - ogólny termin dotyczący niejednorodnej grupy zaburzeń przejawiających się poważnymi trudnościami w rozumieniu i posługiwaniu się mową i pismem oraz w zakresie zdolności matematycznych. Zaburzenia te są uwarunkowane wewnątrznie i wywołane dysfunkcjami centralnego układu nerwowego. Mimo iż trudności w uczeniu się mogą współwystępować z innymi deficytami (np. sensorycznymi, upośledzeniem umysłowym, zaburzeniami społecznymi i emocjonalnymi) oraz w powiązaniu z oddziaływaniami zewnętrznymi (np. różnice kulturowe, niewystarczające/niewłaściwe nauczanie, czynniki psychogenne), nie są one rezultatem tych deficytów czy oddziaływań.

- **dysgrafia:** trudności w opanowaniu kształtnego, czytelnego pisma o zadowalającym poziomie graficznym
- **dysortografia:** trudności w opanowaniu poprawnej pisowni, zgodnej z regułami ortograficznymi danego języka
- **dysleksja:** izolowane trudności w czytaniu, bez towarzyszących im innych zaburzeń rozwoju umiejętności szkolnych
- Specyficzne trudności w uczeniu się matematyki określa się mianem **dyskalkulii**.

Uczniowie z tych czterech grup należą do uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Do tej grupy można również zaliczyć **uczniów zdolnych**.

WYMAGANIA EDUKACYJNE - definiując pojęcie wymagania edukacyjne należy wyjść od definicji treści nauczania. Nowoczesna dydaktyka operuje trójwymiarowym jej modelem. Na trójwymiarowy model treści nauczania składają się :

- cele nauczania - opisują zamierzone czynności uczniów i formułuje się je w sposób operacyjny
- materiał nauczania - to uporządkowana informacja rzeczowa
- wymagania programowe - to oczekiwane osiągnięcia ucznia

Obszary dostosowania obejmują:

- warunki procesu edukacyjnego tj zasady, metody, formy, środki dydaktyczne
- zewnętrzną organizację nauczania (np. posadzenie ucznia słabosłyszącego w pierwszej ławce)
- warunki sprawdzania poziomu wiedzy i umiejętności (metody i formy sprawdzania i kryteria oceniania)

DOSTOSOWANIE WYMAGAŃ EDUKACYJNYCH - KILKA UWAG OGÓLNYCH

W przepisach jest mowa o dostosowaniu wymagań do psychofizycznych możliwości ucznia, a nie o ich obniżeniu. Zatem nauczyciel, stosujący wobec ucznia np. z dysleksją rozwojową łagodniejsze kryteria oceniania w zakresie tych sprawności i umiejętności, które sprawiają mu szczególne problemy, ma prawo wymagać od niego większego wkładu pracy w porównaniu z innymi uczniami. Stwierdzenie dysfunkcji nie zwalnia uczniów z obowiązków szkolnych. Przeciwnie: uczeń taki powinien wykazać się samodzielną pracą, wykonywać dodatkowe zadania i ćwiczenia, zalecone specjalnie dla niego, które pomogą mu w przezwyciężeniu trudności.

DOSTOSOWANIE WYMAGAŃ EDUKACYJNYCH W PRAKTYCE

1. Uczniowie o inteligencji niższej niż przeciętna

W szczególności uczniowie ci mają problemy z:

- wewnętrzną organizacją nowo nabytej wiedzy i integrowaniem jej z już posiadaną (stąd wolne tempo uczenia się)
- generalizowaniem wiedzy oraz wykorzystywaniem jej w różnych dziedzinach
- opanowaniem materiału o charakterze abstrakcyjnym (ze względu na bardzo słabą pamięć krótkotrwałą uczniowie ci zdecydowanie łatwiej pracują i uczą się na materiale konkretnym)
- umiejętnością myślenia przyczynowo-skutkowego
- dokonywaniem porównań między zbiorami (różnicowanie i szukanie podobieństw)
- umiejętnością odróżniania cech istotnych od nieistotnych
- dokonywaniem uogólnień, szczególnie o charakterze werbalnym

Myślenie tych uczniów charakteryzuje: konkretyzm i mała samodzielność. Często uczą się „na pamięć” bez zrozumienia treści. Ich trudności nasilają się wraz z pokonywaniem kolejnych poziomów edukacji. W przypadku tych uczniów konieczne jest dostosowanie zarówno w zakresie formy, jak i treści wymagań. W zasadzie tylko w tej grupie uczniów możemy mówić o obniżeniu wymagań pamiętając jednak, że obniżenie kryteriów jakościowych nie może zejść poniżej podstawy programowej.

Ogólne wymagania co do formy :

- omawianie niewielkich partii materiału i o mniejszym stopniu trudności
- pozostawianie więcej czasu na jego utrwalenie
- podawanie poleceń w prostszej formie
- unikanie trudnych, czy bardzo abstrakcyjnych pojęć
- częste odwoływanie się do konkretnego, przykładu
- unikanie pytań problemowych, przekrojowych
- wolniejsze tempo pracy
- szerokie stosowanie zasady pogładowości
- odrębne instruowanie dzieci
- zadawanie do domu tyle, ile uczeń jest w stanie wykonać samodzielnie.

JĘZYK POLSKI

Symptomy trudności

- słabe oceny pomimo starań i wysiłków ucznia
- trudności w czytaniu i pisaniu (trudności z kojarzeniem określonych dźwięków - głosek, z odpowiadającymi im symbolami - literami)
- trudności w rozumieniu czytanych treści
- trudności w samodzielnym wypowiedzaniu się, formułowaniu wniosków i sądów, w uogólnianiu, myśleniu symbolicznym (abstrakcyjnym)
- niski poziom rozwoju słowno - pojęciowego (odpowiada wcześniejszej fazie rozwoju)
- ubogie słownictwo, wadliwa struktura gramatyczna wypowiedzi ustnych i pisemnych
- słabsza sprawność manualna (rysunki, pismo mają niski poziom graficzny)
- słaba umiejętność stosowania konwencjonalnych sposobów zapamiętywania
- duże problemy z przywoływaniem z pamięci odległych partii materiału (słaba pamięć długotrwała, operacyjna)
- trudności z selekcją i wychwyceniem myśli przewodniej w długich tekstach
- wolne tempo procesów umysłowych i działania

Sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych

- zmniejszanie ilości, stopnia trudności i obszerności zadań
- dzielenie materiału na mniejsze partie, wyznaczanie czasu na ich opanowanie i odpytywanie
- wydłużanie czasu na odpowiedź, przeczytanie lektury
- wprowadzanie dodatkowych środków dydaktycznych np. ilustracje
- odwoływanie się do znanych sytuacji z życia codziennego
- formułowanie pytań w formie zdań o prostej konstrukcji powołujących się na ilustrujące przykłady
- częste podchodzenie do ucznia w trakcie samodzielnej pracy w celu udzielania dodatkowej pomocy, wyjaśnień
- zajęcia w ramach zespołu dydaktyczno - wyrównawczego, (zajęcia dodatkowe są niezbędne, bowiem uczeń z inteligencją niższą niż przeciętna nie jest w stanie opanować tych umiejętności tylko dzięki pracy na lekcji i samodzielnej nauce własnej w domu)
- należy zezwolić na dokończenie w domu niektórych prac wykonywanych na lekcjach
- dyktanda przeprowadzać indywidualnie w wolniejszym tempie, gdyż uczniowie ci często nie nadążają za klasą
- potrzeba większej ilości czasu i powtórzeń na opanowanie materiału.

JĘZYKI OBCE

Symptomy trudności

- trudności z prawidłową wymową
- trudności w zapamiętywaniu i/lub odtwarzaniu treści, słówek, zdań
- trudności w swobodnym wypowiedzaniu się na określony temat
- trudności w poprawnym czytaniu i pisaniu
- problemy z gramatyką

Sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych

- zmniejszanie ilości słówek do zapamiętania

- pozostawianie większej ilości czasu na ich przyswojenie
- odpytywanie po uprzedzeniu, kiedy i z czego dokładnie uczeń będzie pytany
- wymagania w wypowiedzianiu się na określony temat ograniczyć do kilku krótkich, prostych zdań.

MATEMATYKA, FIZYKA, CHEMIA, PRZEDMIOTY ZAWODOWE

Symptomy trudności

- trudności z wykonywaniem bardziej złożonych działań
- trudność z pamięciowym przyswajaniem i/lub odtwarzaniem z pamięci wyuczonych treści (np. tabliczka mnożenia, skomplikowane wzory, układy równań)
- problem z rozumieniem treści zadań
- potrzeba większej ilości czasu na zrozumienie i wykonanie zadania

Sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych

- częste odwoływanie się do konkretności (np. graficzne przedstawianie treści zadań), szerokie stosowanie zasady pogłębienia
- omawianie niewielkich partii materiału i o mniejszym stopniu trudności (pamiętając, że obniżenie wymagań nie może zejść poniżej podstawy programowej)
- podawanie poleceń w prostszej formie (dzielenie złożonych treści na proste, bardziej zrozumiałe części)
- wydłużanie czasu na wykonanie zadania
- podchodzenie do ucznia w trakcie samodzielnej pracy w razie potrzeby udzielenie pomocy, wyjaśnienia, mobilizowanie do wysiłku i ukończenia zadania
- zadawanie do domu tyle, ile uczeń jest w stanie samodzielnie wykonać
- potrzeba większej ilości czasu i powtórzeń dla przyswojenia danej partii materiału.

GEOGRAFIA, BIOLOGIA, HISTORIA

Symptomy trudności

- trudność w selekcji i wybraniu najważniejszych treści (tendencja do pamięciowego uczenia się wszystkiego po kolei)
- problem z zapamiętywaniem dat, nazwisk, nazw, miejscowości
- nieumiejętność przekrojowego wiązania faktów i informacji

Sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych

- w związku z dużym problemem w selekcji i wyborze najważniejszych informacji z danego tematu można wypisać kilka podstawowych pytań, na które uczeń powinien znaleźć odpowiedź czytając dany materiał (przy odpytywaniu prosić o udzielenie na nie odpowiedzi). Podobnie postępować przy powtórkach
- pozostawianie większej ilości czasu na przygotowanie się z danego materiału (dzielenie go na małe części, wyznaczanie czasu na jego zapamiętanie i odpytywanie).

WYCHOWANIE FIZYCZNE I INNE

Symptomy trudności

- niezdolność ruchowa i trudności w wykonywaniu niektórych ćwiczeń (potrzeba dłuższego treningu, aby opanować dane ćwiczenie, rzucanie do celu itp.)
- trudności w zrozumieniu zasad i reguł różnych gier
- obniżony poziom prac plastycznych i technicznych (słabsza własna inwencja twórcza, wyobraźnia)

Sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych

- zapewnienie większej ilości ćwiczeń, aby uczeń opanował daną sprawność/umiejętność zawodową (w razie potrzeby zwolnienie z wykonania ćwiczeń przerastających możliwości ucznia)
- wielokrotne tłumaczenie i wyjaśnianie zasad i reguł gier sportowych
- podpowiadanie tematu pracy na pracowni zawodowej, częste podchodzenie do ucznia, ukierunkowywanie w działaniu
- pozwalanie na korzystanie z dodatkowych urządzeń/materiałów
- liberalne ocenianie wytworów ucznia
- w ocenianiu zwracanie większej uwagi na wysiłek włożony w wykonanie zadania, niż ostateczny efekt pracy.

2. Uczniowie słabowidzący

U takich dzieci niepełnosprawność w zakresie widzenia oznacza osłabienie wzroku, które nawet przy użyciu szkieł korekcyjnych wpływa negatywnie na ich osiągnięcia szkolne.

Symptomy trudności

- mylenie liter o podobnych kształtach
- mylenie wyrazów o podobnej strukturze
- przestawianie liter
- nieprawidłowa technika czytania
- brak rozumienia tekstu w całości
- wolniejsze tempo czytania związane z problemami w spostrzeganiu całego wyrazu, zdania.
- problemy z rozumieniem tekstu (konieczność koncentracji na postrzeganiu kształtu poszczególnych liter)
- możliwe trudności w pisaniu z uwagi na obniżoną sprawność spostrzegania i zakłóconą koordynację wzrokowo – ruchową.
- możliwe popełnianie wielu błędów: przestawianie, mylenie, opuszczanie liter, błędy ortograficzne, złe rozplanowanie stron w zeszytach.

Sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych

- właściwe umiejscowienie ucznia w klasie (zapobiegające odblaskowi pojawiającemu się w pobliżu okna, zapewniające właściwe oświetlenie i widoczność)
- udostępnianie tekstów (np. testów sprawdzających wiedzę) w wersji powiększonej
- podawanie modeli i przedmiotów do obejrzenia z bliska
- zwracanie uwagi na szybką męczliwość ucznia związaną ze zużywaniem większej energii na patrzenie i interpretację informacji uzyskanych drogą wzrokową (wydłużanie czasu na wykonanie określonych zadań)
- umożliwienie uczniowi korzystania z kaset z nagraniami lektur szkolnych
- w geometrii należy wprowadzać uproszczone konstrukcje z ograniczoną do koniecznych liczbą linii pomocniczych i konstrukcje geometryczne wykonywać na kartkach większego formatu niż zwykła kartka papieru
- częste zadawanie pytania- „co widzisz?” w celu sprawdzenia i uzupełnienia słownego trafności doznań wzrokowych.

3. Uczniowie słabosłyszący

Uczeń słabosłyszący, to uczeń, który ma pozostałości słuchu wystarczające do skutecznego

odbierania informacji językowych za pomocą słuchu, najczęściej przy użyciu aparatu słuchowego. Nie ma związku przyczynowego między osłabieniem słuchu a inteligencją dziecka.

Symptomy trudności

- uczeń sprawia wrażenie nie uważającego lub śniącego na jawie, może nie słyszeć instrukcji nauczyciela
- jest niechętnie angażowaniu się w działania klasowe, obawia się porażki, ponieważ ma kłopoty z rozumieniem
- może reagować niewłaściwie w sytuacjach szkolnych (nie rozumie zasad gry lub intencji innych osób)
- reaguje nietypowo na ustne instrukcje
- może mieć zaburzenia mowy, mały zasób słów i pojęć
- słabo czyta
- często myli głoski dźwięczne i bezdźwięczne, nie różnicuje głosek z trzech szeregów s-z-c-dz, sz-ż-cz-dź, ś-ź-ć-dź (np. zamiast „z” dziecko może napisać każdą inną literę s,ż,sz)
- zamienia i gubi litery, pomija części wyrazów, myli końcówki – co powoduje zmianę treści znaczenia wyrazów, czasem pisze bezsensowne zlepki liter – w przypadku niezrozumienia ich znaczenia
- duże trudności sprawia uczniowi poprawna pisownia, opanowanie gramatyki, składni i ćwiczenia stylistyczne
- nie jest on w stanie samodzielnie czytać i zrozumieć treści obszernych lektur szkolnych.

Sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych

- zapewnić dobrą akustykę klasy oraz miejsce dla ucznia w pierwszej ławce w rzędzie od okna. Uczeń będąc blisko nauczyciela (od 0,5 do 1.5 m), którego twarz jest dobrze oświetlona, może słuchać jego wypowiedzi i jednocześnie odczytywać mowę z ust. Należy też, umożliwić uczniowi odwracanie się w kierunku innych kolegów odpowiadających na lekcji co ułatwi lepsze zrozumienie ich wypowiedzi
- nauczyciel mówiąc do całej klasy, powinien stać w pobliżu dziecka zwrócony twarzą w jego stronę - nie powinien chodzić po klasie, czy być odwrócony twarzą do tablicy, to utrudnia uczniowi odczytywanie mowy z jego ust
- należy mówić do ucznia wyraźnie używając normalnego głosu i intonacji, unikać gwałtownych ruchów głową czy nadmiernej gestykulacji
- trzeba zadbać o spokój i ciszę w klasie, eliminować zbędny hałas m.in. zamykać okna przy ruchliwej ulicy, unikać szeleszczenia kartkami papieru, szurania krzesłami, to utrudnia uczniowi rozumienie poleceń nauczyciela i wypowiedzi innych uczniów, powoduje też większe zmęczenie. Takie zakłócenia stanowią również problem dla uczniów z aparatami słuchowymi, ponieważ są wzmacniane przez aparat
- nauczyciel winien upewnić się czy polecenia kierowane do całej klasy są właściwie rozumiane przez ucznia niedosłyszającego. W przypadku trudności zapewnić mu dodatkowe wyjaśnienia, sformułować inaczej polecenie, używając prostego, znanego dziecku słownictwa. Można też wskazać jak to polecenie wykonuje jego kolega siedzący w ławce
- uczeń z wadą słuchu ma trudności z równoczesnym wykonywaniem kilku czynności w tym samym czasie, nie jest w stanie słuchać nauczyciela - co wymaga obserwacji jego twarzy - jednocześnie otworzyć książkę na odpowiedniej stronie i odnaleźć wskazane ćwiczenie. Często więc nie nadąża za tempem pracy pozostałych uczniów w klasie
- uczeń niedosłyszający powinno siedzieć w ławce ze zdolnym uczniem, zrównoważonym emocjonalnie, który chętnie dodatkowo będzie pomagał mu np. szybciej otworzy książkę, wskaże ćwiczenie, pozwoli przepisać notatkę z zeszytu itp.

- w czasie lekcji wskazane jest używanie jak najczęściej pomocy wizualnych i tablicy (m.in. zapisanie nowego tematu, nowych i ważniejszych słów, dat na lekcji historii itp.)
- można przygotować uczniowi z niedosłuchem plan pracy na piśmie opisujący zagadnienia poruszane w wykładzie lub poprosić innych uczniów w klasie, aby robili notatki z kopią i udostępniali je koledze
- konieczne jest aktywizowanie ucznia do rozmowy poprzez zadawanie prostych pytań, podtrzymywanie jego odpowiedzi przez dopowiadanie pojedynczych słów, umowne gesty, mimiką twarzy
- nauczyciel podczas lekcji powinien często zwracać się do ucznia niesłyszącego, zadawać pytania – ale nie dlatego, aby oceniać jego wypowiedzi, ale by zmobilizować go do lepszej koncentracji uwagi i ułatwić mu lepsze zrozumienie tematu
- z uwagi na wolne tempo czytania, uczeń potrzebuje więcej czasu na przeczytanie całej książki, dlatego z pomocą rodziców czyta całą lekturę lub tylko wskazany rozdział. Dla ułatwienia zrozumienia treści nauczyciel może podać pytania pomocnicze, na które uczeń powinno przygotować odpowiedzi – czytając wcześniej lekturę
- pisanie ze słuchu jest najtrudniejszą formą pisania, a szczególnie dla ucznia z zaburzoną słuchem i nieprawidłową wymową, dlatego też należy stosować ćwiczenia w pisaniu ze słuchu tylko wyrazów lub zdań, wcześniej z uczniem utrwalonych, w oparciu o znane mu słownictwo. Jeżeli pisanie ze słuchu sprawia uczniowi niedosłyszącemu duże trudności można je zastąpić inną formą ćwiczeń w pisaniu.
- uczeń niedosłyszący jest w stanie opanować konieczne i podstawowe wiadomości zawarte w programie nauczania ale wymaga to od niego znacznie więcej czasu i wkładu pracy, w porównaniu z uczniem słyszącym. Przy ocenie osiągnięć ucznia z wadą słuchu należy szczególnie doceniać własną aktywność i wkład pracy ucznia, a także jego stosunek do obowiązków szkolnych (systematyczność, obowiązkowość, dokładność).

4. Specyficzne trudności w uczeniu się

Dyskalkulia, czyli trudności w liczeniu

Oceniamy przede wszystkim tok rozumowania, a nie techniczną stronę liczenia. Uczeń ma, bowiem skłonność do przestawiania kolejności cyfr w liczbie i przez to jej zapis jest błędny. Zły wynik końcowy wcale nie świadczy o tym, że uczeń nie rozumie zagadnienia. Dostosowanie wymagań będzie, więc dotyczyło tylko formy sprawdzenia wiedzy poprzez koncentrację na prześledzeniu toku rozumowania w danym zadaniu i jeśli jest on poprawny - wystawienie uczniowi oceny pozytywnej.

Dysgrafia, czyli brzydkie, nieczytelne pismo

Dostosowanie wymagań będzie dotyczyło formy sprawdzania wiedzy, a nie treści. Wymagania merytoryczne, co do oceny pracy pisemnej powinny być ogólne, takie same, jak dla innych uczniów, natomiast sprawdzenie pracy może być niekonwencjonalne. Np., jeśli nauczyciel nie może przeczytać pracy ucznia, może go poprosić, aby uczynił to sam lub przepisać ustnie z tego zakresu materiału. Może też skłaniać ucznia do pisania drukowanymi literami lub na komputerze.

Dysortografia, czyli trudności z poprawną pisownią pod względem ortograficznym, fonetycznym, interpunkcyjnym itd.

Dostosowanie wymagań znowu dotyczy głównie formy sprawdzania i oceniania wiedzy z tego zakresu. Zamiast klasycznych dyktand można robić sprawdziany polegające na uzasadnianiu pisowni wyrazów, odwołując się do znajomości zasad ortograficznych oceniać odrębnie merytoryczną stronę pracy i odrębnie poprawność pisowni, nie wpisując tej drugiej oceny do dziennika. W żadnym wypadku dysortografia nie uprawnia do zwolnienia ucznia z nauki ortografii i gramatyki.

Dysleksja, czyli trudności w czytaniu przekładające się często również na problemy ze zrozumieniem treści

Dostosowanie wymagań w zakresie formy może nastąpić w klasach, gdzie programowo jest sprawdzanie opanowania tej umiejętności. Widząc trudności ucznia nauczyciel może odpytać go z czytanki na osobności, a nie przy całej klasie, nie ponaglać, nie krytykować, nie zawstydząć, nie zadawać do domu obszernych tekstów do opanowania.

Ogólne zasady postępowania z uczniem z dysleksją rozwojową

1. **Unikać głośnego odpytywania z czytania przy całej klasie;** Jeśli nauczycielowi dla oceny umiejętności ucznia niezbędne jest głośne czytanie, należy przeprowadzić je na przerwie, po zakończeniu lekcji
2. **Ograniczać czytanie obszernych lektur do rozdziałów istotnych** ze względu na omawianą tematykę, akceptować korzystanie z nagrań fonicznych, w wyjątkowych przypadkach z ekranizacji, jako uzupełnienia samodzielnie przeczytanych rozdziałów
3. **Kontrolować stopień zrozumienia samodzielnie przeczytanych przez ucznia poleceń,** szczególnie podczas sprawdzianów (wolne tempo czytania, słabe rozumienie jednorazowo przeczytanego tekstu może uniemożliwić wykazanie się wiedzą z danego materiału)
4. Ze względu na wolne tempo czytania lub/i pisania **zmniejszyć ilość zadań (poleceń) do wykonania** w przewidzianym dla całej klasy czasie lub wydłużyć czas pracy dziecka. Formy te należy stosować zamiennie – uczeń pozostawiony w klasie dłużej niż rówieśnicy, narażony na komentarze z ich strony sam zacznie rezygnować z dodatkowego czasu
5. **Ograniczać teksty do czytania i pisania na lekcji do niezbędnych notatek,** których nie ma w podręczniku; jeśli to możliwe dać uczniowi gotową notatkę do wklejenia. Zalecenie to jest szczególnie istotne w przypadku dzieci małych lub starszych, u których stwierdzono dysgrafię
6. **Pisemne sprawdziany powinny ograniczać się do sprawdzanych wiadomości,** wskazane jest, zatem stosowanie testów wyboru, zdań niedokończonych, tekstów z lukami – pozwoli to uczniowi skoncentrować się na kontrolowanej tematyce, a nie na poprawności pisania
7. **Wskazane jest preferowanie wypowiedzi ustnych.** Sprawdzanie wiadomości powinno odbywać się często i dotyczyć krótszych partii materiału. Pytania kierowane do ucznia powinny być precyzyjne
8. **W przedmiotach ścisłych** podczas wykonywania ścisłych operacji wymagających wielokrotnych przekształceń, należy umożliwić uczniowi ustne skomentowanie wykonywanych działań.
9. **W ocenie pracy ucznia wskazane jest uwzględnienie poprawności toku rozumowania, a nie tylko prawidłowości wyniku końcowego.** W przypadku prac pisemnych z przedmiotów ścisłych i im pokrewnych, nauczyciel powinien zwrócić uwagę na graficzne rozplanowanie sprawdzianów – pod treścią zadania powinno być wolne miejsce na rozwiązanie. Pozwoli to uniknąć niepotrzebnych pomyłek przy przepisywaniu zadań na inną stronę np. gubienia, mylenia znaków, cyfr, symboli, tak charakterystycznych dla uczniów z dysleksją. Materiał programowy wymagający znajomości wielu wzorów, symboli, przekształceń można podzielić na mniejsze partie. Tam, gdzie jest taka możliwość, pozwolić na korzystanie z gotowych wzorów, tablic itp.
10. **Unikać wyrywania do odpowiedzi.** Jeśli to możliwe uprzedzić ucznia (na przerwie lub na początku lekcji), że będzie dzisiaj pytany. W ten sposób umożliwiamy uczniowi przypomnienie wiadomości, skoncentrowaniu się, a także opanowanie zapięcia emocjonalnego często blokującego wypowiedź

11. **Dobrze jest posadzić ucznia blisko nauczyciela**, dzięki temu zwiększy się jego koncentracja uwagi, ograniczeniu ulegnie ilość bodźców rozpraszających, wzrośnie bezpośrednia kontrola nauczyciela, bliskość tablicy pozwoli zmniejszyć ilość błędów przy przepisywaniu
12. **Złagodzić kryteria wymagań z języków obcych.** Uczeń mający problemy z opanowaniem ojczystego języka prawie zawsze ma trudności z mówieniem, rozumieniem, czytaniem i pisanem w języku obcym
13. **Podczas oceny prac pisemnych nie uwzględniać poprawności ortograficznej lub oceniać ją opisowo.** Należałoby pozwolić uczniom na korzystanie ze słowników ortograficznych podczas pisania wypracowań, prac klasowych. Postępy w zakresie ortografii sprawdzać za pomocą dyktand z komentarzem, okienkiem ortograficznym, pisania z pamięci. Zakres sprawdzianu powinien obejmować jeden rodzaj trudność ortograficznych - umożliwi to skoncentrowanie się na zagadnieniu, tym samym zmniejszając ilość błędów i dając poczucie sukcesu
14. **W przypadku ucznia z dysgrafią wskazane jest akceptowanie pisma drukowanego**, pisma na maszynie, komputerze, zwłaszcza prac obszernych (wypracowań, referatów). Nie należy również oceniać estetyki pisma, np. w zeszytach. Jeśli pismo ucznia jest trudne do odczytania, można zamienić pracę pisemną na wypowiedź ustną

Nauczyciel powinien znać dobrze specyfikę problemu dysleksji, dysortografii i dysgrafii, ponieważ umożliwi mu to rozumienie problemów ucznia i sprzeczności, np. między dobrą znajomością faktów historycznych a trudnościami z ich chronologicznym uporządkowaniem, wiedzą z zakresu geografii a niemożnością zorientowania się na mapie, wielokrotnego przepisywania tego samego tekstu w ramach poprawy pracy klasowej a popełniania podczas przepisywania coraz to nowych błędów, czytania wielu książek a popełniania błędów ortograficznych w często powtarzających się wyrazach, ładnego przepisywania kilkunastu linijek a bazgrania w dalszej części kartki zeszytu, itp.

JĘZYK POLSKI

Symptomy trudności

- trudności w opanowaniu techniki czytania tj.: głośkowanie, sylabizowanie, przekręcanie wyrazów, domyślanie się, wolne lub nierówne tempo, pauzy, nie zwracanie uwagi na interpunkcję
- niepełne rozumienie treści tekstów i poleceń, uboższe słownictwo
- trudności w pisaniu, szczególnie ze słuchu, liczne błędy np.: mylenie z-s, d- t, k -g
- błędy w zapisywaniu zmiękczeń, głosek i- j
- błędy w zapisywaniu głosek nosowych ą - om, ę – em
- opuszczanie, dodawanie, przestawianie, podwajanie liter i sylab
- błędy gramatyczne w wypowiedziach ustnych i pisemnych
- trudności w formułowaniu wypowiedzi pisemnych na określony temat
- trudności w uczeniu się ze słuchu na lekcji, korzystaniu z wykładów, zapamiętywaniu, rozumieniu poleceń złożonych, instrukcji
- trudności z zapamiętaniem liter alfabetu, mylenie liter podobnych kształtem l-t-l
- mylenie liter zbliżonych kształtem, lecz inaczej ułożonych w przestrzeni b-d-g-p, w-m
- opuszczanie drobnych elementów graficznych liter /kropki, kreski/
- błędy w przepisywaniu i pisaniu z pamięci
- nieprawidłowe trzymanie przyborów do pisania
- wolne tempo pisania, męczliwość ręki
- niekształtne litery, nieprawidłowe łączenia - obniżona czytelność pisma
- nieumiejętność zagospodarowania przestrzeni kartki

Sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych

- nie wymagać, by uczeń czytał głośno przy klasie nowy tekst, wskazywać wybrane fragmenty dłuższych tekstów do opracowania w domu i na nich sprawdzać technikę czytania
- dawać więcej czasu na czytanie tekstów, poleceń, instrukcji, szczególnie podczas samodzielnej pracy lub sprawdzianów, w miarę potrzeby pomagać w ich odczytaniu
- starać się w miarę możliwości przygotowywać sprawdziany i kartkówki w formie testów
- czytanie lektur szkolnych lub innych opracowań rozłożyć w czasie, pozwalać na korzystanie z książek "mówionych"
- uwzględniać trudności w rozumieniu treści, szczególnie podczas samodzielnej pracy z tekstem, dawać więcej czasu, instruować lub zalecać przeczytanie tekstu wcześniej w domu
- częściej sprawdzać zeszyty szkolne ucznia, ustalić sposób poprawy błędów, czuwać nad wnikliwą ich poprawą, oceniać poprawność i sposób wykonania prac
- dać uczniowi czas na przygotowanie się do pisania dyktanda poprzez podanie mu trudniejszych wyrazów, a nawet wybranych zdań, które wystąpią w dyktandzie; można też dawać teksty z lukami lub pisanie z pamięci
- dyktanda sprawdzające można organizować indywidualnie
- błędów nie omawiać wobec całej klasy
- w przypadku trudności w redagowaniu wypowiedzi pisemnych uczyć tworzenia schematów pracy, planowania kompozycji wypowiedzi (wstęp, rozwinięcie, zakończenie)
- pomagać w doborze argumentów, jak również odpowiednich wyrażen i zwrotów
- nie obniżać ocen za błędy ortograficzne i graficzne w wypracowaniach
- podać uczniom jasne kryteria oceny prac pisemnych (wiedza, dobór argumentów, logika wyводу, treść, styl, kompozycja itd.)
- dawać więcej czasu na prace pisemne, sprawdzać, czy uczeń skończył notatkę z lekcji, w razie potrzeby skracać wielkość notatek
- przypadku trudności z odczytaniem pracy odpytać ucznia ustnie
- pozwalać na wykonywanie prac na komputerze
- usprawniać zaburzone funkcje - zajęcia korekcyjno-kompensacyjne

MATEMATYKA, FIZYKA, CHEMIA, PRZEDMIOTY ZAWODOWE

Symptomy trudności

- nieprawidłowe odczytywanie treści zadań tekstowych
- niepełne rozumienie treści zadań, poleceń
- trudności z wykonywaniem działań w pamięci, bez pomocy kartki
- problemy z zapamiętywaniem reguł, definicji, tabliczki mnożenia
- problemy z opanowaniem terminologii (np. nazw, symboli pierwiastków i związków chemicznych)
- błędne zapisywanie i odczytywanie liczb wielocyfrowych (z wieloma zerami i miejscami po przecinku)
- przestawianie cyfr (np. 56-65)
- nieprawidłowa organizacja przestrzenna zapisu działań matematycznych, przekształcania wzorów
- mylenie znaków działań, odwrotne zapisywanie znaków nierówności
- nieprawidłowe wykonywanie wykresów funkcji

- trudności z zadaniami angażującymi wyobraźnię przestrzenną w geometrii
- niski poziom graficzny wykresów i rysunków, nieprawidłowe zapisywanie łańcuchów reakcji chemicznych

Sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych

- naukę tabliczki mnożenia, definicji, reguł wzorów, symboli chemicznych rozłożyć w czasie, często przypominać i utrwalać
- nie wrywać do natychmiastowej odpowiedzi, przygotować wcześniej zapowiedź, że uczeń będzie pytany
- w trakcie rozwiązywania zadań tekstowych sprawdzać, czy uczeń przeczytał treść zadania i czy prawidłowo ją zrozumiał, w razie potrzeby udzielać dodatkowych wskazówek
- w czasie sprawdzianów zwiększyć ilość czasu na rozwiązanie zadań
- można też dać uczniowi do rozwiązania w domu podobne zadania
- uwzględniać trudności związane z myleniem znaków działań, przestawianiem cyfr, zapisywaniem reakcji chemicznych itp.
- materiał sprawiający trudność dłużej utrwalać, dzielić na mniejsze porcje
- oceniać tok rozumowania, nawet gdyby ostateczny wynik zadania był błędny, co wynikać może z pomyłek rachunkowych
- oceniać dobrze, jeśli wynik zadania jest prawidłowy, choćby strategia dojścia do niego była niezbyt jasna, gdyż uczniowie dyslektyczni często prezentują styl dochodzenia do rozwiązania niedostępny innym osobom, będący na wyższym poziomie kompetencji

GEOGRAFIA, BIOLOGIA, HISTORIA

Symptomy trudności

- trudności z zapamiętywaniem nazw geograficznych, terminologii z biologii i chemii (dłuższe nazwy, nazwy łacińskie), nazwisk z historii
- trudności z opanowaniem systematyki (hierarchiczny układ informacji)
- zła orientacja w czasie (chronologia, daty)
- trudności z czytaniem i rysowaniem map geograficznych i historycznych
- trudności z orientacją w czasie i w przestrzeni (wskazywanie kierunków na mapie i w przestrzeni, obliczanie stref czasowych, położenia geograficznego, kąta padania słońca itp.)
- problemy z organizacją przestrzenną schematów i rysunków
- trudności z zapisem i zapamiętaniem łańcuchów reakcji biochemicznych

Sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych

- uwzględniać trudności z zapamiętywaniem nazw, nazwisk, dat
- w czasie odpowiedzi ustnych dyskretnie wspomagać, dawać więcej czasu na przypomnienie, wydobyć z pamięci nazw, terminów, dyskretnie naprowadzać
- częściej powtarzać i utrwalać materiał
- podczas uczenia stosować techniki skojarzeniowe ułatwiające zapamiętywanie
- wprowadzać w nauczaniu metody aktywne, angażujące jak najwięcej zmysłów (ruch, dotyk, wzrok, słuch), używać wielu pomocy dydaktycznych, urozmaicać proces nauczania
- zróżnicować formy sprawdzania wiadomości i umiejętności tak, by ograniczyć ocenianie na podstawie pisemnych odpowiedzi ucznia
- przeprowadzać sprawdziany ustne z ławki, niekiedy nawet odpytywać indywidualnie często oceniać prace domowe

WYCHOWANIE FIZYCZNE I INNE

Symptomy trudności

- trudności z rysowaniem (rysunek schematyczny, uproszczony) i organizacją przestrzenną prac plastycznych
- obniżony poziom wykonania prac plastycznych i technicznych (dobra własna inwencja twórcza i wyobraźnia)
- mylenie prawej i lewej strony
- trudności z opanowaniem układów gimnastycznych (sekwencje ruchowe zorganizowane w czasie i przestrzeni)
- trudności w bieganiu, ćwiczeniach równoważnych
- trudności w opanowaniu gier wymagających użycia piłki (siatkówka, koszykówka, tenis ziemny i stołowy, itp.)
- niechęć do uprawiania sportów wymagających dobrego poczucia równowagi (deskorolka, narty, snowboard)

Sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych

- zawsze uwzględniać trudności ucznia
- w miarę możliwości pomagać, wspierać, dodatkowo instruować, naprowadzać, pokazywać na przykładzie
- dzielić dane zadanie na etapy i zachęcać do wykonywania małutkimi krokami
- nie zmuszać na siłę do wykonywania ćwiczeń sprawiających uczniowi trudność
- dawać więcej czasu na opanowanie danej umiejętności, cierpliwie udzielać instruktażu
- nie krytykować, nie oceniać negatywnie wobec klasy
- podczas oceniania brać przede wszystkim pod uwagę stosunek ucznia do przedmiotu, jego chęci, wysiłek, przygotowanie do zajęć w materiały, niezbędne pomoce itp.
- włączać do rywalizacji tylko tam, gdzie uczeń ma szansę

JĘZYKI OBCE

Symptomy trudności

- trudności z zapamiętaniem słówek, struktur gramatycznych
- problemy z budowaniem wypowiedzi ustnych
- trudności z rozumieniem i zapamiętywaniem tekstu mówionego lub nagranych na taśmie
- problemy z odróżnianiem słów podobnie brzmiących
- błędy w pisaniu - trudności z odróżnianiem wyrazów podobnych - gubienie drobnych elementów graficznych, opuszczanie i przestawianie liter
- trudności z poprawnym pisaniem, pomimo dobrych wypowiedzi ustnych
- kłopoty z zapisem wyrazów w poprawnej formie gramatycznej
- gubienie drobnych elementów graficznych, opuszczanie i przestawianie liter
- trudności z poprawnym pisaniem, pomimo dobrych wypowiedzi ustnych
- kłopoty z zapisem wyrazów w poprawnej formie gramatycznej

Sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych

- dawać łatwiejsze zadania
- nie wyrywać do natychmiastowej odpowiedzi, dawać więcej czasu na zastanowienie się i przypomnienie słówek, zwrotów

- dawać więcej czasu na opanowanie określonego zestawu słówek
- w fazie prezentacji leksyki zwolnić tempo wypowiedzanych słów i zwrotów, a nawet wypowiadać je przesadnie poprawnie
- można pozwolić na korzystanie z dyktafonu podczas lekcji
- nowe wyrazy objaśniać za pomocą polskiego odpowiednika, w formie opisowej, podania synonimu, antonimu, obrazka, tworzenia związku z nowym wyrazem
- w zapamiętywaniu pisowni stosować wyobrażanie wyrazu, literowanie, pisanie palcem na ławce, pisanie ze zróżnicowaniem kolorystycznym liter
- przy odczytywaniu tekstu przez nauczyciela pozwalać na korzystanie z podręcznika
- w nauczaniu gramatyki można stosować algorytmy w postaci graficznej wykresów, tabeli, rysunków
- podczas prezentacji materiału zestawiać zjawiska gramatyczne języka polskiego ze zjawiskami gramatycznymi charakterystycznymi dla języka obcego
- prowadzić rozmówki na tematy dotyczące uczniów
- dawać więcej czasu na wypowiedzi ustne i prace pisemne
- liberalnie oceniać poprawność ortograficzną i graficzną pisma
- oceniać za wiedzę i wysiłek włożony w opanowanie języka, kłaść większy nacisk na wypowiedzi ustne